

izvirajoče prikrivanje lastnega miselnega stališča zlasti meščanskega razreda, pri čemer je ta ideološka nastavba vzročno determinirana z družbeno podstavo.«

Zasnova knjige je torej dovolj jasna, in takšna je po veliki večini tudi njena vsebina ali njen kritični del. Okvir resda presega meje etnologije, saj je predmet raziskave ustrezno vprašanje v germanistiki in ne le v etnologiji; vendar je treba upoštevati, da se je štela pri Nemcih etnologija vse v leta med svetovnim vojskama v poglavitem za načelno sestavino germanistike (do 1932 so imeli v Nemčiji za etnologijo samo en ordinariat, in sicer v Hamburgu, od 1923, in pa en ekstraordinariat, v Dresdnu, od 1926; šele s prihodom nacistov na oblast je bilo ustanovljenih nekaj nadaljnjih etnoloških ordinariatov in institutov); in vse do današnjega dne so ostali zadevni študijski načrti na zahodnonemških univerzah v marsičem neredko na nakazanih tirih. Spričo tega meje te etnološke raziskave niso preširoke, tako so začrtane pač predvsem zato, da omogočijo zadosti obširno utemeljene izsledke.

Potemtakem pomeni Emmerichova knjiga večidel strnjeno zgodovino o predmetni usmeritvi nemške etnologije glede na njene ideološke značilnosti. Deloma izvira ta podoba neposredno izpod piščevega peresa, deloma pa je povzeta, ustrezno omenjeni zasnovi knjige, po drugih raziskovalcih nemške germanistike v širšem pomenu. Poglavitni sta poglavji o ideoloških opredelitvah predmeta v nemški etnologiji, se pravi t. im. ljudstva, v času pred 1933 in v tretjem rajhu. Tu so izrečene prenekatero bistre in pretehtane sodbe o temeljnih prvinah v razvoju nemške etnološke vede, ki vsebujejo prav tako posamezna kritična napotila za današnje etnološko delo pri Nemcih. (Ob teh sodbah se še posebno vidi potreba po podobnem preučevanju tudi pri nas.) Med najbolj poučna izvajanja v knjigi sodijo pretres germanistično-etnoloških raziskav bratov Grimm, označba Riehlovih etnoloških pogledov in rasne ideologije in pa celotno poglavje o ljudstvu in jeziku v raziskavah tretjega rajha. Naj bo, pars pro toto, navedena ena sklepnih misli: »'Ljudstvo' je postalo v razvoju nacionalistične in končno nacionalnosocialistične ideologije zdaleč najpogosteje uporabljani termin. Beseda ljudstvo je izražala vse pozitivne poglavitne moči v nacionalnem in socialnem pomenu, pri čemer je bila tendenca, ta pojem ne vedno dlje razčlenjevati in razjasnjevati, temveč ga, nasprotno, napraviti nerazločnega... Tako je postal pojem ljudstvo najpozneje v tretjem rajhu neke vrste 'totalni' pojem... in razglašen za vseobsegajoče bistvo... A iracionalno-skrivnostni ton, ki je sugeriral ljudstvo kot neizmerljivo veličino s skoraj metafizičnim, sakralnim značajem, nikakor ni izginil« tudi po 1945.

Če je Emmerich tako prešel od kritike ideologije o ljudstvu v nemški etnologiji k snovanju drugačnih pogledov na etnološko vedo, se to dejanje razume samo po sebi, saj bi sicer ostala kritika zgolj pri zavrnitvi starih prvin, ne bi pa vsebovala namesto teh novih. Čeprav spričo naslova knjige kajpada v zadnjem poglavju ni pričakovati kakega novega teoretičnega sistema, pa ta sklepni del vendarle premalo pove. Misel, da »'ljudstvo' ni tip, ki bi lahko zanesljivo obsegal neko socialno ali etnično členitev« in da je se je treba »pojmu ljudstvo... za znanstveno delo načelno odpovedati«, je namreč le eno od zgoščenih spoznanj, ki izhaja iz vseh prejšnjih poglavij; to velja v bistvu prav tako za predlog o drugačnem (nemškem) imenu za vedo. Prav v sklepno poglavje se uvršča edinole naslednja konstruktivna sodba: veda naj se imenuje kulturna antropologija ali kulturna sociologija, in sicer naj bo to »socialna veda« (Sozialwissenschaft), ki »raziskuje funkcijo kulturnih dobrin vseh vrst pri oblikovanju socialnih odnosov« ali »kulturo kot socialni fenomen«. Če je ta misel, ki je tu navedena malone v dobesednem obsegu, vse, kar ima pisec povedati kot svojo opredelitev etnologije, potem kaj takega pač ne more zadoščati ali prepričati, posebej še ne glede na obsežno zasnovo knjige in nadrobna izvajanja v njenem težiščnem, kri-

tičnem delu. Vsekakor pa je omenjena opredelitev etnologije zelo mikavna pobuda za diskusijo.

Angelos Baš

Herbert Schwedt, Kulturstile kleiner Gemeinden.

Volksleben, 21. Band. Tübingen 1968. 174 strani.

Naslov knjige terja pripombe: pisec nikjer neposredno ne opredeljuje kulturnega stila, temveč ga v prvi omembi zgolj navaja v narekovajih, brez vsakršne razlage, pa tudi v nadaljnjih izvajanjih ne ravna kaj drugače. Razlago kulturnega stila, kakor ga pojmuje Schwedt, je mogoče zaslediti le posredno. Namen knjige je namreč »poizvedeti za gibaldi in funkcijo življenja v okviru šeg in tudi poskusiti odkriti njegove zakonitosti«. Pojem »življenje v okviru šeg« nadomešča Schwedt včasih z 'javnim, kulturnim življenjem'; nekje tudi pravi, da je namen raziskav, kakršna je njegova, »pojasniti obliko in gibala javnega kulturnega življenja v kmečkih občinah.« Tako je resda posredno razložil 'kulturni stil', vendar je takšna razlaga nesprejemljiva. Saj nikakor ni mogoče enačiti kulturnega stila z življenjem v okviru šeg, to pa zopet ni isto ko javno kulturno življenje, ki ga prav tako ne moremo istiti s kulturnim stilom. Naslov knjige torej zavaja k precej večjim pričakovanjem, kakor jih izpolnjuje vsebina. V resnici gre samo za obravnavo življenja v okviru šeg, in to v zveščine kmečkih naselij. Precenjevanje obravnave je razvidno tudi iz piščeve trditve, da »pomeni življenje v okviru šeg centralni aspekt ljudskega življenja (in... rabi tu za spoznave o nekaterih determinantah današnje vaške kulture)«. Zavaljo takšne enostranske usmeritve je imel Schwedt za prikladno »samo tu in tam načeti jezik ali območja materialne kulture«.

Ko smo tako določili dejansko zasnovo knjige, si ne moremo kaj, da se ne bi ustavili tudi ob uvodnih izvajanjih, ki utemeljujejo etnološko raziskovanje vasi. V njih je -glede na različne poglede o tem, kaj naj raziskuje etnologija v vaseh, vprašanje napačno zastavljeno. Ne gre za to, ali naj etnologija raziskuje vasi ali ne, temveč za to, ali je lahko vse, starejše kakor tudi novejše, življenje v vaseh predmet etnologije, ali pa naj bodo to edinole ostanki iz časov pred industrializacijo. Schwedt, ki ni opredelil ne predmeta v etnološki vedi ne pojma ljudstvo (ali ljudska kultura ali ljudsko življenje), ostaja ta odgovor dolžan, etnološko raziskovanje vasi skuša utemeljevati skoraj eadem re.

Ne glede na te pripombe pa je treba reči, da je sicer vsebina knjige poučna in se ponaša z nekaterimi pomembnimi spoznanji. Po omenjenih vodilih so raziskane občine deželnih okrajev Tübingen in Ulm. Za te kraje je pisec ugotovil posamezne »majhne kulturne prostore«, nato pa še »osrednje kraje« (Zentralorte), njihove zvrsti in mero šeg v njih. Osrednje kraje je nadrobneje ponazoril s posebno upodobitvijo enega od njih, Hirrlingena pri Tübingenu; predstavil je zlasti njegovo družino, sosesko, starostne združbe in društva. Drugi del knjige izpolnjuje obdelava oblik in izrazov krajevne zavesti, ki sestoji iz dveh podpoglavij: 1. krajevna zavest in družbena diferenciacija in pa 2. krajevni stiki. Ob tem naj bodo posebej omenjene ugotovitve o spremembah in družbenih sporih in pa o družbenih odnosih v starih vaseh in v podeželskih osrednjih krajih.